

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete XXIII. Országos Konferenciáját

Helyismeret – gazdaságtörténet címmel

**2022. augusztus 3. – augusztus 5. között Szombathelyen rendezi meg
a Berzsenyi Dániel Megyei Hatóköri Városi Könyvtárral együttműködésben**

Helyszín: Berzsenyi Dániel Megyei Hatóköri Városi Könyvtár
9700 Szombathely, Dr. Antall József tér 1.

Ez évi konferenciánk középpontjába a helyismeret és a gazdaságtörténet napjainkban jelentkező új összefüggéseit helyeztük. Az előadások sorában kiemelt súllyal szerepelnek az ipartörténeti témák és a feldolgozásukkal kapcsolatos, a korábbiaknál szélesebb horizontú elemzési szempontok és módszertani kérdések. A digitális információrobbanás egyszerre sokszorozza meg a forráskutatás és az eredmények közzétételének lehetőségeit, egyben számos új utat kínál a helyismereti könyvtárosok számára is arra, hogy felhívják közönségük figyelmét a környezetükben fellelhető ipartörténeti emlékekre, és elősegítsék azok közösségi megőrzését.

Program

2022. augusztus 3. (szerda)

13:00 Sajtótájékoztató

14:00 Megnyitó

Levezető elnök: **Mennyeiné Várszegi Judit**, a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete elnöke

Köszöntő: **Dr. Baráthné Molnár Mónika**, a Berzsenyi Dániel Megyei Hatóköri Városi Könyvtár igazgatója

Köszöntő: **Horváth Soma**, Szombathely Megyei Jogú Város alpolgármestere

14:15 A 19-20. századi magyar gazdaságtörténet néhány mozaikja

Előadó: **Honvári János**, a Széchenyi István Egyetem professor emeritusa.

1976. augusztus 1-jétől nyugdíjba vonulásomig, közel 42 éven át első és egyetlen munkahelyemen (a nevét időközben ötször megváltoztató és főiskolából 2002-ben egyetemmé avanszált) Széchenyi István Egyetemen tanítottam. Kutatási területem Magyarország XX. századi gazdaságtörténete, Győr legújabbkori története. Előadásomban néhány olyan kérdéssel foglalkozom, amely évszázadok óta közbeszéd tárgya, mint például mi a titka a félperifériáról a centrumba való felemelkedésnek, van-e nekünk erre reális esélyünk, törvényszerű-e, hogy Magyarország története során rendre betagozódik egy nagyobb birodalomba, gazdasági egységbe, előnyös vagy hátrányos számunkra ez a helyzet, a két vesztes világháborúért vajon kizárólag mások a felelősek, milyen okok vezetnek Magyarország rendszeres eladósodásához, végül mivel magyarázható a külföldi tőke kitüntetett szerepe az ország gazdaságában?

15:10 A vállalat történet forrásai és lehetséges kutatási irányai

Előadó: **Szűts István Gergely** PhD, történész, Habsburg Ottó Alapítvány

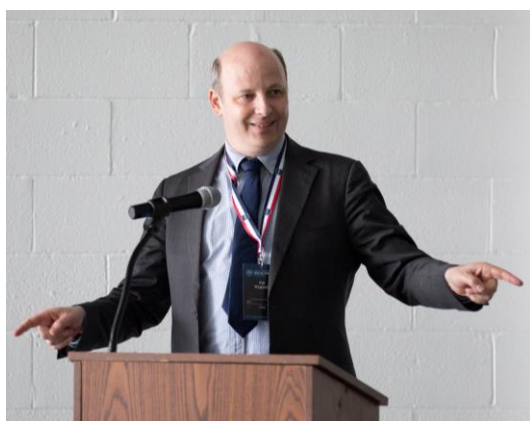
1989-ig Magyarországon szinte nem volt olyan ipari vállalat, gyár vagy üzem, amelynek történetét lelkes helytörténészek vagy maguk a dolgozók el ne készítették volna. Az üzemtörténet írás szinte országos mozgalommá vált, műkedvelői klubokból és tudományos műhelyekből megszámlálhatatlan könyv és tanulmány látott napvilágot. Mindez a rendszerváltással egyik-napról a másikra szinte teljesen megszűnt. Az üzemtörténet, mint „önálló” diszciplína elveszítette létjogosultságát, de ezzel egy időben megtörtént a vállalat történet (Business History, Unternehmensgeschichte) rehabilitációja. Előadásom-

ban végig tekintem az elmúlt harminc év legjelentősebb hazai vállalat történeti kutatásait, leginkább használt forrástípusait, majd külföldi példák segítségével lehetséges új kutatási irányokat, forráscsoportokat is igyekszem bemutatni.

16:00 Szünet

16:15 A hazai motorizáció történetének dokumentumai helytörténeti gyűjteményekben (online közvetítés)

Előadó: **Négyesi Pál** PhD, szerkesztő, magyarjarmu.hu

Számos, a hazai autó és motorkerékpár-történelemmel kapcsolatos forrás található vidéki könyvtárakban és levéltárakban. Valószínű, hogy ezek egy része még lappang. Ez az előadás csupán néhány érdekességet kíván bemutatni az első hazai menetrendszerű autóbuszjáratról (Székesfehérvár, 1899) a Győri Autó és Motor Club 1929-1939 közti mindennapjait bemutató három fényképalbumig.

1992 óta kutatom a hazai közúti motorizáció történetét. Számos könyvet és cikket írtam a témában. 2010 óta a magyarjarmu.hu honlap szerkesztője, szintén ettől az évtől az Óbudai Egyetem posztgraduális Veteránjármű Restaurátor szakmérnöki képzésének óraadó tanára vagyok.

17:05 Zsidó gyárak és üzemek Szombathelyen, a dualizmus idején
Előadó: **Mayer László** főszerkesztő, Vasi Szemle

Az 1840. évi 29. törvénycikk hatására – a korábban elzárkózó – Szombathely megnyitotta kapuit a zsidók előtt. A vármegyeszékhelyre költöző zsidó családok az 1867. évi kiegyezéssel jelentős szereplőivé járultak Szombathely reményéhez. Ezek hengermalma, a Engel Miksa szapirhagyára és jog Rt., a Klein- és Fle előadás az általános három üzem történetében. Bemutatja a fatelepet és üzem, és fürdőt is; Mayer Mór gyufagyárát és a Hoffmann-féle ecetgyárat. Az ipartörténeti érdekességek mellett város- és családtörténeti adalékokkal szolgál, bepillantást nyújt a könyvtári és levéltári kutatás módszertanába is.

zést követő gazdasági fellendülés váltak. Tevékenységükkel hozzájárultak a „modern város” megszületéséhez, a „modern város” megszületéséhez tartozott Ungár Zsigmond Wolf-testvérek gőzfűrészüzeme, pangyára, Lackenbacher Fülöp utódja a Szombathelyi Bőrgyár ischmann-féle cukorkagyár. Az

tendenciák felvázolása mellett netével foglalkozik részletesebb- Geist Lajos nevével fémjelzett illetve a mellette működő malmot

17:45 A Kertész Gyula Emlékérem átadása.
Javaslattevő: MKE Bibliográfiai Szekció

19:00 Fogadás a Forum Hotel éttermében

2022. augusztus 4. (csütörtök)

Levezető elnök: **Sándor Tibor** osztályvezető, FSZEK Budapest Gyűjtemény

9:00 Az ipartörténet-írás forrásai és módszertani lehetőségei napjainkban
Előadó: **Borbély Tamás** történész, könyvtáros

2009-ben végeztem a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK vallástörténet mesterszakon, 2011-ben pedig az Eötvös Loránd Tudományegyetem ÁJK politikatudományi mesterszakon. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában 2022-ben tettem le doktori szigorlatomat. 2013-tól Győr Város Levéltárának levéltárosaként, majd 2018-tól a győri Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér helyismereti könyvtárosaként dolgozom.

Előadásomban az ipartörténet-írás forrásairól, valamint módszertani lehetőségeiről beszélek. Érintem az ipartörténeti források levéltári kutatására és levéltári feldolgozására vonatkozó törvényi szabályozást, a közgyűjteményekben elérhető kutatási forrásokat és lehetőségeket, ugyanakkor rámutatok az ezekkel kapcsolatos nehézségekre, kihívásokra is. Igyekszem kitekintésként nyugat-európai példák segítségével árnyalni a magyarországi helyzetet. Az előadás második felében kortárs ipar- és gazdaságtörténeti munkák példáin keresztül illusztrálom a források alkalmazását.

9:25 Ipartörténeti emlékek a weben

Előadó: **Waldinger Dóra** könyvtáros, Berzsenyi Dániel Megyei Hatókörű Városi Könyvtár

2016-ban szereztem mesterdiplomámat, hat Berzsenyi Dániel saként. Érdeklődéslom és a közösségi online megjelenés is részt veszek, ill. lalkozást adatbázisok

Az ipartörténettel kapcsolást találhatunk az inadott gyűjteményhez

röviden bemutatom az általánosan, országosan használható forrásokat, ill. néhány gyűjtemény informatív honlapját.

meg informatikus könyvtáros éve dolgozom a szombathelyi Könyvtár tájékoztató könyvtárkörömbe a szórakoztató irodalag tartoznak. Könyvtárunk felületeinek működtetésében én többször tartottam előadást, foghasználatáról.

csolatban többféle kezdeményszereteten, ám ezek főként egy kapcsolódnak. Az előadásomban

9:45 A szombathelyi villamos az emlékek tükrében

Előadó: **Spiegler Tibor** helytörténeti kutató

1954-ben születtem Szombathelyen. BM nyugdíjas vagyok, helytörténeti gyűjtő.

Alapító tagja és egyik szervezője a helyi Berzsenyi Dániel Könyvtár Helytörténeti Klubjának, ahol már több előadásom is volt.

Helytörténeti gyűjteményem alapja, egy közel kétezer darabos képes levelezőlap kollekción és szintén ekkora fotógyűjtemény. Jelentősnek mondható a kisnyomtatvány, aprónyomtatvány, valamint sajtó- és könyvgyűjteményem is.

Számottevő a helyi reklámtárgyak, ajándék- és dísz tárgyak, valamint a jelvények gyűjteménye is. Igyekszem összerakni mindent, ami Szombathely arculatát hordozta és hordozza, illetve a város értékeit képviseli.

Különösen büszke vagyok arra, hogy 2019-ben a Berzsenyi Könyvtár munkatársaitól "Tiszteletbeli könyvtáros" címet kaphattam!

10:10 Távközléstörténet Vas megyében

Előadó: **Fülöp Tibor** helytörténeti gyűjtő

1952-ban születtem Jákon. 1970-ben érettségiztem a szombathelyi Nagy Lajos Gimnáziumban. Budapesten, a Puskás Tivadar Szakközépiskolában távközlési technikus végzettséget szereztem, továbbá postaműszaki tisztí képzétségem van.

1972-től, a Vas Megyei Távközlési Üzemben dolgoztam, különböző munkakörökben. Távközlési tervezői és felelős műszaki vezetői jogosultságokkal rendelkezem jelenleg is.

Ipartörténeti relikviákat gyűjtök, ezen belül postatörténeti, és távközlés-történeti eszközökből van nagyobb gyűjteményem.

A tartalomról:

-A távíró szolgálat rövid története Magyarországon.

-A távíró és távbeszélő-hálózat kiépítése Vasvármegyében.

-A szombathelyi telefonhálózat fejlődése a II. Világháború után, napjainkig.

10:30 Szünet

10:50 Tatabánya iparszerkezetének alakulása a várossá válástól, 1947-től napjainkig
Előadó: **ifj. Gyüsi László** könyvtáros – helytörténész, József Attila Megyei és Városi Könyvtár

Könyvtáros, helytörténész vagyok, ez utóbbi „foglalkozást” Édesapámtól örököltem, tanulmányaimat. A szombathelyi főiskola könyvtár-történelem szakán szereztem diplomát, amit az ELTE BTK történelem szakán „megfejttem”. 1978-ban a Városi Könyvtárban kezdtem el dolgozni, majd később az igazgatás váltotta és családi indíttatásom révén helytörténéssel is foglalkozni. Folyóirat szerkesztésben részt vettem, többek között az Annales Tataiensekben. Amikor ez az év májusában az Annales Tataiensekbe került az idei év arra gondoltam, hogy a városról, vagy a szintén híres szombathelyi gyárról tartanék érdekes lehetett volna legújabb kori nevén a LATEX egyik legnagyobb, Tatán működött gyáregységéről lett volna szó.) Ami miatt megváltoztattam témaválasztásomat, azaz az, hogy Tatabánya ebben az évben ünnepeli várossá alakulásának 75. évfordulóját. Mi, könyvtárosok egy több évtizedes gyűjtőmunka eredményét akarjuk a város ünnepi asztalára tenni, az 1947-től 2021. december 31-ig történt és publikált eseményeket egy várostörténeti kronológiában összefoglalni és közreadni. E munkában is van egy kis részem, ezért a kronológia alapján foglalom össze, miként vált Tatabánya bányavárosból a bányászat megszűnését követően ipari nagyvárossá, hogyan alakultak ki az ipari parkok.

11:20 Iparosok és termékeik a Vasi Digitális Könyvtárban
Előadó: **Szalainé Bodor Edit** igazgatóhelyettes, a helyismereti gyűjtemény vezetője
Berzsenyi Dániel Megyei Hatókörű Városi Könyvtár

Salgótarjánban születtem 1973-ban. Az egykori Berzsenyi Dániel Főiskolát 1997-ben végeztem el könyvtár-biológia szakon. Vele párhuzamosan közel három évet dolgoztam

Pápán, a Dunántúli Református Gyűjteményekben. 2001 óta vagyok a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár helyismereti gyűjteményének munkatársa, 2019 óta igazgatóhelyettese, a különgyűjtemény vezetője. Könyvtárosi feladataim mellett civil szervezetekben végzek önkéntes munkát: elnökségi tagja vagyok a Szombathelyi Szépitő Egyesületnek, a Vasi Múzeumbarát Egyletnek és a Vas Megyei Honismereti Egyesületnek, valamint tagja a Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények című folyóirat szerkesztőbizottságának.

A Vasi Digitális Könyvtár egy 2003-ban létrehozott adatbázis. A vállalkozás célja az, hogy a megye közgyűjteményeiben létrehozott/hozandó elektronikus forrásokról, digitalizált dokumentumokról portálszerű tájékoztatást adjon és a világ bármely pontjáról szabad hozzáférést biztosítson a nyilvános megyetörténeti tartalmakhoz, valamint lehetővé tegye közérdekű információk online keresését. Az elavult felépítésű Vasi Digitális Könyvtár átalakítása és a benne lévő, ill. az azóta digitalizált különböző formátumú fájlok új fejlesztésű adatbázisba integrálása 2021-ben kezdődött. Az adatbázis fejlesztése és bővítése azóta is folyamatos.

Előadásomban – az országos találkozó tematikájához kapcsolódva – a helyi iparossággal kapcsolatos dokumentumokból válogatok: termékkatalógusokból, reklámokból, báli meghívókból, hirdetésekben.

11:40-12:00 Az értékmentés egy lehetséges modellje: a Győri Ipartörténeti Alapítvány tevékenysége

Előadó: **Mennyei Várszegi Judit** kurátor, Győri Ipartörténeti Alapítvány

Első és egyben utolsó munkahelyem a győri megyei könyvtár, illetve annak jogutódja. A kezdetektől kis kitérővel mindig helyismereti tevékenységet végeztem, a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér Tudományos, Helyismereti és Különgyűjteményi Osztályának vezetőjeként vonultam nyugdíjba 2015-ben. Szombathelyen főiskolát, Pécsen egyetemet végeztem. Sokévi szakmai tapasztalatomat igyekeztem továbbadni szakmai berkekben, valamint a könyvtári asszisztens, segédkönyvtáros képzés, az alapfokú könyvtárosi és a Könyvtári Intézet által szervezett tanfolyamok során. Előadásaim, publikációim helyismereti, helytörténeti vonatkozásúak.

Az ipartörténet a helytörténet egy igen fontos, de jelenleg háttérbe szorult szegmense. A Győri Ipartörténeti Alapítvány sokrétű tevékenységének bemutatásával ötletet szeretnék adni a kollégáknak, hogyan lehet összefogással számba venni, megőrizni, közkinccsé tenni az ipartörténeti emlékeket? A társintézmények és szervezetek közreműködésével az Alapítvány honlapot működtet, konferenciát, kiállítást, ipartörténeti sétákat szervezett, ipartörténeti emléktáblákat állított, Győr ipartörténetét feldolgozó kötetet jelentetett meg.

12:30 Ebéd a Dóm étteremben

13:45 Kirándulás. Az ipartörténeti jelentőségű ikervári vízerőmű felkeresése vezetéssel. A bazaltbánya egykori transzformátorházában berendezett Sághegyi Múzeum megtekintése. Vacsora a Deja Vu étteremben. Borozgatás a Ság hegyen, a Baráth pincében.

2022. augusztus 5. (péntek)

Kihelyezett ülés a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban

Levezető elnök: **Dr. Baráthné Molnár Mónika**, a Berzsenyi Dániel Megyei Hatókörű Városi Könyvtár igazgatója

9:00-9:45 A Szily János Egyházmegyei Gyűjtemény és Látogatóközpont megtekintése

10:00-10:40 Az ezeréves szombathelyi vár

Előadó: **Dr. Kiss Gábor** régész, Savaria Múzeum

1983 óta a szombathelyi középkoros régésze, a város 4-17. századi történelmének két meghatározó épületének (Szent Márton-jával).

Savaria Múzeum népvándorlások. Azóta sokat foglalkoztam ténnetével, ezen belül is a településének, az ősi plébániatemplom-templom) és a várnak a történetével.

Az ezeréves szombathelyi vár

Még sok szombathelyi sem tudja, hogy lakóhelyén egykor vár állott, ráadásul egy olyan erődtény, amely még a török ellen is biztonságos menedéket nyújtott. A hajdan volt erősségre ma már mindössze egy utcánév (a Várköz), a püspöki palota, püspökvár elnevezése és a Romkertben látható néhány falmaradvány emlékeztet. Ennyi maradt abból az erősségből, amelynek története kerek ezer évet ölel fel, és amelyet a Kárpát-medence egyik legrégebbi váraként tarthatunk számon.

Maga a vár Savaria 4. században épült helytartói palotájából fejlődött ki, miután 791-ben Nagy Károly személyesen látogatott ide. Először a Nyugat-Dunántúlt elfoglaló Frank Birodalom sabariai grófjai, majd pedig a magyar királyok szombathelyi várnagyai építették tovább. Valamikor a 12. század végén királyi adományból került a győri püspökök birtokába, akik az idő folyamán többször is korszerűsítették. Utolsó nagy átépítésére a 15. században került sor, ezt követően már csak a tűzfegyverek elleni hatékonyabb védekezés érdekében bővítették.

A vár két részből állt: a kerek alaprajzú belső várból, benne azzal a palotával, amely a győri püspök itteni rezidenciája volt, valamint a külső várból, amely gazdasági célokat szolgált. Legjelentősebb épülete a Szűz Mária-vártemplom volt, körülötte a temetővel. E templomban lelt otthonra 1578-ban a vasvári társaskáptalan testülete, amikor a török veszély miatt gazdag levéltárakkal együtt el kellett hagyniuk az eredeti megyeszékhelyet, Vasvárt.

A 18. századra a szombathelyi vár viszont már olyan rossz állapotba került, hogy az 1777-ben megalapított új szombathelyi egyházmegye első püspöke nemsokára lebontása mellett döntött. 1791-ben köveit az új székesegyház alapjaiba építették be. A földig rombolt vár alapfalaira csak másfél évszázaddal később, 1938-ban a romkerti ásatások során bukkantak rá.

11.00 -11:30 A Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár és a Herzan-könyvtár megtekintése
Rónainé Magyar Krisztina gyűjteményvezető kalauzolásával.

11.30-11:45 Néhány gondolat a helyismereti fotók gyűjtéséről
Előadó: **Mándli Gyula** nyugalmazott könyvtárigazgató

1971-től könyvtárosként (népművelőként) dolgoztam a 2015. évben bekövetkezett nyugdíjba vonulásomig: 1971-1978 között Körmenden, 1978-1995 között Szobon, 1995-ben fél évig a Pest Megyei Könyvtárban, 1995 őszétől a váci Katona Lajos Könyvtár igazgatójaként 2015-ig. Először a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtár-magyar nyelv- és irodalom szakán kaptam oklevelet, majd 2002-ben végeztem az ELTE BTK-án könyvtári menedzsment szakon.

A könyvtári helyismereti tevékenységben mindig kiemelt szerepet szántam a helytörténeti fényképezés készítésének és gyakoroltam is, illetve írtam róla. Önálló fotókiállításom volt Ipolyságon (Sahy) a Honti Múzeumban 2003-ban és 2013-ban, 2014-ben Järvenpää-ben és Vácon, 2012-ben az Országos Idegennyelvű Könyvtárban és a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárában, 2013-ban Erdőkertesen, valamint Szobon és Vácon a könyvtárban. Nyolc alkalommal vettem részt csoportos fotókiállításon, 2013-tól a váci Forte Fotóklub alapító tagja vagyok. Fényképeim megtalálhatóak az Országos Fotográfiai Múzeumban, a könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben, jelentek meg a sajtóban és kiadványokban. 1983-tól az országos honismereti mozgalom rendezvényeinek fotódokumentációját készítem és jelennek meg képeim a Honismeret folyóiratban. Jelenleg a közel hetvenezer fényképet tartalmazó gyűjteményem feldolgozásán és közgyűjteményeknek való átadásán dolgozom.

11.45-12.00 Zárás, az emlékkönyv jelképes átadása a következő konferencia házigazdájának

12.15- Városnéző séta (a középkori város) Kiss Gábor vezetésével

13.00 Ebéd a Dóm étteremben